

De geschreven bronnen van de audiovisuele media⁽¹⁾

*Jean-Claude Burgelman, Peter Goyvaerts,
Caroline Pauwels en Tim Raats*

1. Bibliografie

- BERTELS (W.). SAROV, in *Socialistische standpunten*, 1971, p. 168-181.
- BERTELS (W.). *Die dingen behoren allemaal tot het verleden. Geschiedenis van de omroep in België*. Brussel, 1972.
- BILTEREYST (D.), PEEREN (Y.), eds. *Nieuws, democratie en burgerschap. Recent onderzoek over hedendaagse nieuwsmedia*. Gent, 2003.
- BILTEREYST (D.), VANDE WINKEL (R.). *Bewegend geheugen. Een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*. Gent, 2004.
- BOON (G.). *Ontstaan, ontwikkeling en werking van de radio-omroep in Zaïre tijdens het Belgisch koloniaal bewind (1937-1960)*. Eigen uitgave, 1975.
- BURGELMAN (J.-C.). *Omroep en politiek. Het Belgische audiovisuele bestel als inzet en resultante van de naoorlogse partijpolitieke machtsstrategieën (1940-1960)*. Brussel, 1990.
- BURGELMAN (J.-C.), BILTEREYST (D.), PAUWELS (C.), eds. *Audiovisuele media in Vlaanderen: analyse en beleid*. Brussel, 1995.
- CEULEERS (J.). *Uitgekeken: mijn wonderjaren*. Antwerpen, 1999.
- CONSEIL SUPÉRIEUR DE L'AUDIOVISUEL. *Dix ans de régulation de la radiodiffusion en Communauté française de Belgique*. Brussel, 2007.
- DE BENS (E.), RAEYMAECKERS (K.), eds. *Regionale media in Vlaanderen: een doorlichting*. Gent, 1998.
- DHOEST (A.). *De verbeelde gemeenschap: 50 jaar Vlaamse tv-fictie en de constructie van een nationale identiteit*. Leuven, 2004.
- DHOEST (A.), VAN DEN BULCK (H.), eds. *Publieke televisie in Vlaanderen. Een geschiedenis*. Gent, 2007.
- DILLEMANS (R.), SCHRAMME (A.), eds. *Wegwijs Cultuur*. Leuven, 2005.
- HOOGHE (M.), DE SWERT (K.), WALGRAVE (S.), eds. *De kwaliteit van het nieuws. Kwaliteitsindicatoren voor televisieverslaggeving*. Leuven, 2006.
- HOOGHE (M.), DE SWERT (K.), WALGRAVE (S.), eds. *Televisienieuws als venster op de wereld*. Leuven, 2005.
- GOOSSENS (C.). *Radio en televisie in Vlaanderen: een geschiedenis*. Leuven, 1998.

(1) Met dank aan Joachim Derwael (ARA) en Albert Maene, verantwoordelijke VRT-Archief en documentenbeheer, voor het nalezen en verbeteren van het deel over de archieven.

- JONGEN (F.). *Le droit de la radio et de la télévision*. Brussel, 1989.
- JONGEN (F.), STEPHANY (P.). *Audiovisuel, les révolutions de 1989*. Brussel, 1989.
- JONGEN (F.), ed. *Médias et service public*. Brussel, 1992.
- LAERMANS (R.), ed. *Cultuurkijker. Cultuurparticipatie in meervoud. Empirische bouwstenen voor een genuanceerde visie op de cultuurdeelname in Vlaanderen*. Antwerpen, 2007.
- LIBERT (M.). *VTM. De euforie voorbij*. Leuven, 1992.
- MUSSCHOOT (I.), LOMBAERTS (B.). *Media in Beweging. Handboek voor de professional*. Leuven, 2008.
- OP DE BEECK (J.). *Omroepen in de woestijn*. Leuven, 1985.
- VAN CASTEREN (A.). *25 dozijn rode rozen: een kwarteeuw Vlaamse televisie*. Gent, 1978.
- VAN ZUYLEN (J.J.L.). *Radio [en televisie] encyclopedie voor Nederland en België*. Amsterdam en Antwerpen, 1939. Nieuwe edities in 1946 en 1957.
- Wijdt een belangrijk deel aan de omroep in (Vlaams) België.
- VALCKE (P.). *Digitale diversiteit: Convergentie van media, telecomunicatie- en mededingingsrecht*. Brussel, 2004.
- VALCKE (P.), DUMORTIER (J.), eds. *Trends in digitale televisie: juridische uitdagingen*. Brugge, 2008.
- VALCKE (P.) e.a. *Communicatierecht. Themawetboek*. Brussel, 2008.
- VAN ROE (P.). *Zijne Majesteit de Kijker*. Leuven, 1999.
- VLAAMSE REGULATOR VOOR DE MEDIA. *Rapport Mediaconcentratie in Vlaanderen*. Brussel, 2008.
- VLAAMSE REGULATOR VOOR DE MEDIA. *Concentraties in de Vlaamse mediasector*. Brussel, 2006 (rapport 1: overzicht van het Vlaamse aanbod van mediadiensten en producten; rapport 2: overzicht van de verschillende mediagroepen in Vlaanderen; rapport 3: afbakening radio- en televisielandschap).
- VOORHOOF (D.). *Handboek Mediarecht*. Brussel, 2006.
- VOORHOOF (D.) e.a. *Medialex. Bronnenverzameling van de media- en informatiewetgeving*. Gent, 2000.
- WITTE (E.). *De breedte van het scherm*. Antwerpen, 1994.
- La radio dans le monde. Bulletin de documentation et d'information*. Brussel, 1947-1949.
- Bulletin de documentation et d'information*. Brussel, 1949-1958.
- Revue de l'UER, cahiers A, B*. Brussel, 1958-.

Noteren we ook nog de diverse onderzoekscentra naar audiovisuele media, die regelmatig over onderzoek rapporteren en publiceren. Binnen het geïnstitutionaliseerd onderzoek betreft het de studies van het *Flanders District of Creativity* (www.flandersdc.be) en het Interdisciplinair Instituut voor Breedbandtechnologie (www.ibbt.be). Consistent onderzoek en gedetailleerde cijfergegevens over de Europese audiovisuele sector bevinden zich bij het *European Audiovisual Observatory* (www.obs.coe.int). Academische onderzoeksgroepen die zich inlaten met studies naar de audiovisuele sector zijn onder meer: *Studies on Media, Information, Telecommunication*, Vrije Universiteit Brussel (<http://smit.vub.ac.be>); Werkgroep Film- en Televisiestudies, Universiteit Gent (www.wgfilmtv.ugent.be/); Centrum voor Mediacultuur en Communicatietechnologie,

Katholieke Universiteit Leuven (<http://soc.kuleuven.be/cmc/>); Onderzoeksgroep Media, Beleid en Cultuur, Universiteit Antwerpen (www.ua.ac.be); ICRI: Interdisciplinair Centrum voor Recht en ICT (www.law.kuleuven.ac.be/icri/) en Centre de Recherche Informatique et Droit (www.fundp.ac.be/facultes/droit/recherche/centres/crid/). Binnen het gebruikersonderzoek (monitoring, mediagebruik, mediabeleving) vermelden we: Centrum voor Informatie over de Media (www.cim.be), Insites Consulting (www.insites.be), TNS-DiMarso (www.tns-dimarso.com/tnsmedia/), de VRT Studiedienst, Steunpunt Re-Creatief Vlaanderen (www.re-creativvlaanderen.be). Interessante publicaties van de genoemde onderzoeksgroepen:

MAENHOUT (T.), e.a. *Creatieve industrie in Vlaanderen*. Gent, 2005.

EUROPEAN AUDIOVISUAL OBSERVATORY. *Yearbook*, 1992-.

PAUWELS (C.). *Mediaconcentraties en machtsverhoudingen in Vlaanderen, Europa en wereldwijd*. Brussel, 2002.

VAN DE WOESTYNE (M.), BUELENS (M.). *Spelers uit de televisiesector getuigen: een verkennende studie in de creatieve industrie*. Brussel, 2006.

2. Historisch overzicht

In 1923 richtte de *Société Belge de Radiodiffusion* de *SA Radio Belge* op die vanaf 23 november van hetzelfde jaar radio-uitzendingen in het Frans verzorgde. Het eerste Belgische radiojournaal werd op 1 november 1926 de lucht ingestuurd. Nadat op 9 februari 1929 de tegenhanger *NV Radio* werd gesticht, konden er vanaf 6 oktober 1929 regelmatig uitzendingen in het Nederlands worden gerealiseerd. De wet van 18 juni 1930 richtte het *Nationaal Instituut voor Radio-omroep* (NIR) / *Institut National de Radiodiffusion* (INR) op: een unitair orgaan met publiekrechtelijk statuut. Pas in 1937 kreeg elke taalrol zijn eigen directeur-generaal. Deze openbare dienst beschikte geenszins over een absoluut uitzendmonopolie. De omroepwet van 18 juni 1930 stipuleerde dat een belangrijk deel van de zendtijd, ongeveer 2/5, moest worden toevertrouwd aan omroepverenigingen. Zij stonden zelf in voor de productie van die zendtijd. Aan INR-zijde treffen we volgende verenigingen aan: *Radio Catholique Belge* (RCB), *Radio Emissions Socialistes d'Expression Française* (RESEF), *Société Liberale de Radiodiffusion* (SOLIDRA) en *Radio Wallonie* (RW), sedert 1932. Aan NIR-zijde vinden we volgende verenigingen terug: *Katholieke Vlaamse Radio-omroep* (KVRO), *Socialistische Arbeiders-omroep voor Vlaanderen* (SAROV), *Liberale Radio-omroep* (LIBRADO) en *Vlaams-nationale Radio-omroep* (VLANARA). Deze verenigingen hadden niet enkel tot taak informatieve uitzendingen te verzorgen, doch er werd van hen ook verwacht dat ze meer algemene, educatieve of ontspannende programma's zouden brengen. Naast dit systeem bestond nog een andere afzwakking van het uitzendmonopolie. De wet van 14 mei 1930 bepaalde onder meer dat de bevoegde minister kleine commerciële privézendders mocht toelaten. Aan Franstalige zijde ontwikkelden deze sterk regionaal gerichte zenders zich het eerst. Vlaanderen volgde later. In 1937 bestreken zij gans België met een achttiental stations. Aan Nederlandstalige zijde vermelden we: *Westvlaamse Radio-omroep*, *Radio Antwerpen*, *Radio Kortrijk*, *Radio Zoölogie*, *Radio Vlaanderen* en *Radio Loksbergen*. Aan Franstalige

kant onderscheiden we: *Radio Schaerbeek* (de oudste en belangrijkste), *Radio Conférences*, *Radio Liège Expérimental*, *Radio Seraing*, *Radio Ottomort*, *Radio Verviers*, *Radio Chatelineau*, *Radio Wallonie-Bonne Espérance*, *Radio Binge*, *Radio Vannes*, *Radio Cointe Liège* en *Radio Ardenne*.

De Tweede Wereldoorlog bracht een vrij verwarde radiosituatie met zich. Bij het uitbreken van de oorlog vluchtte een gedeelte van de omroep naar Frankrijk om wat later naar België terug te keren. Sommigen uit deze groep sloten zich aan bij *Sender Brussel*. Vanaf 28 september 1940 kon men de stem horen van het vrije *Radio België / Radio Belgique*, uitgezonden op de “European services” van de BBC. Anderzijds functioneerde vanaf 13 oktober 1942 de *Belgische Nationale Radio-omroep* (BNRO) / *Radio-diffusion Nationale Belge* (RNB). Deze was door de Belgische regering in Londen gesticht als officiële omroep in ballingschap. Op 16 mei 1943 werd een BNRO-RNB-sectie opgericht in Leopoldstad. Sinds 1 oktober 1940 opereerde daar de door de gouverneur-generaal ingestelde *Radio Congo Belge*. De BNRO-zetel werd opgericht omdat de BBC (sedert 9 september 1943) aan de BNRO slechts twee maal vijftien minuten uitzendtijd toestond. Vermelden we tot slot nog de verzetszender *Samoyède*, clandestien opgericht op regeringsbevel. Na de oorlog trof men in België twee omroeporganisaties aan: de NIR die verantwoordelijk was voor de technische infrastructuur en de BNRO die de uitzendingen verzorgde. De besluitwet van 14 september 1945 schafte de BNRO af. De uitzendingen werden evenwel nog een tijdje onder de roepnaam BNRO-RNB verzorgd. Deze besluitwet vormde een voorlopige bevestiging van het NIR-statuuut. In de praktijk grepen er niettemin belangrijke wijzigingen plaats. Privé-zenders werden niet meer toegelaten. Zij werden vervangen door de gewestelijke zenders van de NIR. De politieke, economische, sociale en andere “kronieken” die de omroep in het leven riep, dienden de vooroorlogse omroepverenigingen te vervangen. Op 1 oktober 1945 werd er met Duitstalige uitzendingen gestart: aanvankelijk een twintigtal minuten per dag, in 1949 reeds dertig. Nog voor er sprake was van een nieuw statuut, vatte men einde 1951 al met experimentele televisie aan om vanaf 1953 definitief met uitzendingen te starten.

Op 18 mei 1960 werd de organieke wet met betrekking tot het omroepwezen goedgekeurd. Deze wet richtte twee aparte instituten op met eigen beheerraden, de *Belgische Radio- en Televisie-omroep* (BRT) / *Radiodiffusion Télévision Belge* (RTB), evenals een overkoepelend Instituut voor Gemeenschappelijke Diensten, dat instond voor het beheer en de exploitatie van de technische diensten, de administratie, de financiën, de orkesten, de werelduitzendingen en de *Belgischer Rundfunk* (BRF, gestart in 1961). Er werden drie radionetten uitgebouwd. Vanaf 1970 kende de omroep, vooral aan Franstalige zijde, een sterke decentralisatie. Zo richtte de RTB vanaf 1972 vier volwaardige radiocentra (Luik, Bergen, Namen, Brussel) en twee tv-centra (Luik en Charleroi) in. Op 9 april 1973 werd een decreet goedgekeurd waardoor de benoeming van de leden van de Raad van Beheer onder de bevoegdheid van de respectieve Cultuurraden viel. De wet van 18 februari 1977 schafte het Instituut voor Gemeenschappelijke Diensten af en maakte van het *Belgisches Rundfunk- und Fernsehzentrum für Deutschsprachige Sendungen* een autonoom instituut. Sinds de afschaffing van het eerstgenoemde instituut op 1 juli 1977 vormen de Nederlands- en Franstalige omroep twee volkomen gescheiden instituten die ressorteren onder de respectieve Cultuur-

raden (later Gemeenschapsraden). Twee decreten rondden deze evolutie af: dat van 12 december 1977 houdende het statuut van de *Radio Télévision Belge de la Communauté Culturelle Française* en dat van 19 december 1979 houdende het statuut van de *Belgische Radio en Televisie, Nederlandstalige Uitzendingen*.

Een andere belangrijke verandering in het toenmalige medialandschap lag besloten in het feit dat het nieuwe statuut van de BRT de oprichting van zendgemachtigde verenigingen mogelijk maakte, waardoor het reeds bestaande systeem van gastprogramma's gevoelig werd uitgebreid. De maximale zendtijd voor duiding en dergelijke die aan deze derden werd toegewezen, kon oplopen tot 50 % van de zendtijd die de BRT-nieuwsdienst toebedeeld kreeg. Het decreet van 22 december 1982 bracht de totale zendtijd van de derden al op 120 uren, gespreid over de twee BRT-televisienetten. Deze derden functioneerden volledig autonoom. De BRT stond enkel in voor de technische infrastructuur. Enkel niet-commerciële verenigingen of stichtingen konden, op voordracht van de Executieve van de Vlaamse Gemeenschap, door de Koning als derde worden erkend. Hun programma's mochten enkel gericht zijn op het verschaffen van informatieve duiding en opiniëring vanuit representatieve politieke, sociale, economische, culturele, maatschappelijke en levenbeschouwelijke stromingen. Op grond van deze bepalingen werden in 1980 de meeste derden gesticht. Hun eerste uitzendingen gingen van start in maart 1981. Als politieke derden onderscheiden we: *Christen-democratische Omroep* (CDO), *Socialistische Omroep Maatschappij* (SOM), *Liberale Radio-omroep* (LIBRADO), de *Groene Omroep, Vlaams-nationale Omroepstichting* (VNOS) (spreekbuis van de VU) en de *Nationalistische Omroep Stichting* (NOS) (spreekbuis van het Vlaams Blok, later Vlaams Belang). Begin jaren 1980 was ook de *Nederlandse Omroepstichting* (NOS) (spreekbuis van de partij RAD) actief. Vier levensbeschouwelijke derden werden erkend: *Het Vrije Woord* (HVW), de *Katholieke Televisie- en Radio-omroep* (KTRO), de *Protestantse Omroep* en de *Israëlitisch Godsdienstige Uitzendingen*. Tot slot bestonden er nog een aantal derden, verbonden aan de beroepsverenigingen die zitting hebben in de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen (later SERV): *Teleon* (VEV), de *Middenstandstribune* (NCMV), *Stichting Syndicale Omroep* (ABVV), *ACV-Informatief*, de *Liberale Omroepvereniging* (ACLVB) en de *Agrarisch TV en Radio-omroep* (Boerenbond). De RTBF kende eveneens zendtijd toe aan achttien verschillende derden. Het betreft hier echter een miniem aantal effectieve uren.

In 1990 werd de officiële benaming van de BRT veranderd in *Belgische Radio en Televisie, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap*. Tevens werd voortaan een vast percentage van het kijk- en luistergeld voorbehouden als jaarlijkse dotatie. Verder mochten nieuwe inkomsten worden verkregen door de opbrengsten uit sponsoring, handelspubliciteit en niet-commerciële reclame op de radio, boodschappen van algemeen nut, en de opbrengsten voortvloeiend uit coproductie en cofinanciering. Op 10 augustus 1990 werd de *Vlaamse Audiovisuele Regie* (VAR) opgericht, als uitvoering van een eerder gesloten samenwerkingsakkoord tussen de BRT en de Vlaamse Uitgevers Maatschappij (VUM). De VAR stond in voor de werving van inkomsten uit sponsoring en reclame. Op 27 maart 1991 veranderde het decreet "houdende het statuut van de Nederlandse Radio- en Televisie-uitzendingen in België, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap" de naam opnieuw en werd de officiële afkorting BRTN. Voortaan kon de omroep een soepeler perso-

neelsbeleid voeren (contractueel en statutair personeel); hij kreeg ook een grotere beleidsvrijheid.

In februari 1996 werden de functies van directeur-generaal en administrateur-generaal afgeschaft en vervangen door een gedelegeerd bestuurder, bijgestaan door een Directiecomité. Het huidige statuut wordt geregeld in het decreet van 29 april 1997 “betreffende de omzetting van de BRTN in een NV van publiek recht”. Dit voorzag dat de openbare instelling “BRTN” (zonder onderbreking van de continuïteit van de rechtspersoonlijkheid) werd omgezet in een NV van publiek recht met als naam *Vlaamse Radio- en Televisieomroep* (VRT). Met het besluit van de Vlaamse regering van 9 december 1997 werd deze omzetting een feit op 1 januari 1998. Alle aandelen die bij de omzetting werden uitgegeven, werden toegekend aan de Vlaamse Gemeenschap, die haar aandelen niet kan overdragen. De uitzendingen door derden werden in tijd beperkt en de TV-uitzendingen door de SERV-derden werden afgeschaft. Tussen de voogdijminister en de VRT wordt voor het eerst een beheersovereenkomst goedgekeurd.

Terwijl aan Vlaamse zijde de politiek duidelijk een stap heeft teruggezet, is dit aan Franstalige zijde veel minder het geval. Het statuut en de interne structuren van de RTBF zijn tussen 1977 en 1997 nauwelijks veranderd. Wel kan de openbare omroep sinds 1989 commerciële reclame uitzenden. Hiertoe werd TVB opgericht, een filiaal van de RMB-regie (opgericht in 1985) van de RTBF en de IP-regie van de commerciële concurrent RTL-TVI. Het TVB-akkoord bepaalde een vaste verdeelsleutel voor de reclame-inkomsten van de twee omroepen (75 % RTL; 25 % RTBF) en kende compensaties toe aan de geschreven pers. In juli 1996 werd het TVB-akkoord opgezegd en sindsdien wordt de reclamewerving voor de RTBF autonoom door RMB verzorgd. Gedurende de jaren 1990 voerde de RTBF een actieve samenwerkings- en participatiepolitiek ten aanzien van buitenlandse of pan-Europese Franstalige themazenders, onder meer TV5, Arte, Canal+ Belgique, Eurosport en Euronews.

In 1997 werd de RTBF bij decreet omgevormd tot een culturele autonome publieke instelling van de Franstalige Gemeenschap. Hierdoor kreeg de Raad van Beheer meer autonomie en werden de 5 regionale centra erkend. De omroep kan sindsdien dochterondernemingen oprichten en sommige taken (exclusief de informatieopdracht) uitbesteden. In datzelfde jaar werd ook de eerste beheersovereenkomst ondertekend, voor een periode van vier jaar. In 1998 volgde een hervorming van de radionetten van de RTBF, met een gevoelige toename in het aantal uitzendingen. In 2001 startte RTBF met de RTBF SAT, een kanaal dat gedistribueerd wordt in Europa via de Astra-satelliet. Een jaar later volgde een vernieuwingsoperatie met het opstellen van een charter waarin de nieuwe waarden en prioriteiten naar voor werden geschoven. Het plan ging gepaard met een gedeeltelijke herprofilering en restyling van de netten. In 2004 kregen de radionetten een nieuwe naam en bestemming. Het jaar daarop volgde de volledige huisstijl.

De structuren van de BRF veranderden sinds de verzelfstandiging in 1977 niet fundamenteel, maar het aantal uitzendingen verhoogde systematisch en in 1993 werd gestart met gemeenschapstelevisie, in de vorm van een wekelijks nieuwsmagazine tijdens het weekend. Ondertussen telt BRF ook een tweede zender.

De wet van 6 februari 1987 liet commerciële reclame op televisie toe en voorzag in de erkenning van een landelijke commerciële televisieomroep per gemeen-

schap. In de Franse Gemeenschap leidde dit tot de erkenning van RTL-TVI (www.rtl.be), een dochteronderneming van het Luxemburgse CLT, dat met haar zender RTL al sinds de jaren 1970 aanwezig was op de Belgische kabel. RTL-TVI werd gelanceerd in 1987 met een Luxemburgse uitzendlicentie. Sinds 1982 verzorgde het uitzendingen voor de Luxemburgse Belgen. De zender is deels eigendom van de RTL-groep, deels van de Belgische Audiopresse. In 1995 lanceerde RTL een tweede zender, Club RTL. In 2003 volgde een derde, de jongerenzender Plug TV. De RTL-groep, moederbedrijf achter de commerciële zenders, was al opgericht in 1931. Ondertussen is de groep nagenoeg volledig in handen van de Duitse mediagigant Bertelsmann. Later volgden commerciële zenders van de AB-groep (www.ab3.be) en de betaalzenders van Be TV (www.betv.be).

Aan Vlaamse zijde werd in 1987 VTM (Vlaamse Televisie Maatschappij, www.vtm.be) als onderneming opgericht door 9 uitgevers en vrijwel onmiddellijk erkend door de Vlaamse regering als commerciële televisieomroep. Op 1 februari 1989 werd gestart met uitzendingen. Het televisielandschap bestond vanaf dan uit één openbare en één commerciële omroep. Druk van verschillende zijden noopten de beleidsmakers tot het creëren van dit duopolie, met een feitelijk monopolie voor de VTM als enige zender die commerciële inkomsten mocht ontvangen. In 1995 startte VT4, een commerciële zender die vanuit het Verenigd Koninkrijk uitzond (om de Belgische zenderverplichtingen te omzeilen). VT4 (www.vt4.be) maakt deel uit van SBS Broadcasting Group, die in diverse Europese landen vertegenwoordigd is. In 2007 werd SBS overgenomen door de ProSiebenSat.1-groep. Daarmee werd ProSiebensat de tweede grootste televisiegroep in Europa (na RTL). De oprichting van VT4 ging gepaard met in datzelfde jaar de lancering van Ka2, het kleine zusje van VTM (www.2be.be).

Gedurende de jaren 1990 kende het landschap een explosie van het aantal zenderuren en kanalen. Daarmee was ook de basis gelegd van het ontstaan van thematische kanalen, een fenomeen dat zich vooral al in de VS sterk had ontwikkeld. In Vlaanderen bleken, na het succes van MTV, vooral de muziek- en jongerenzenders populair. Na de Vlaamse aftakking van het Nederlandse The Music Factory (www.tmf.be), kreeg ook VMMA met JIM (www.jim.be) een muziekzender (zie daarnaast ook: www.vitaya.be, www.vitaliteit.tv, Kanaal Z, www.actua-tv.be, www.lifetv.be, www.stelevisie.be).

Het oprichtingsjaar van VTM ging ook gepaard met liberaliseringstendenzen die zich op het gehele Europese vasteland afspeelden. Halverwege de jaren 1980 groeide ook de interesse voor het audiovisuele dossier vanuit de Europese Commissie. Dit resulteerde in 1989 in de Richtlijn Televisie Zonder Grenzen, nog steeds aanzien als de hoeksteen voor het audiovisuele beleid in de Europese Unie. Door de explosie van het aantal zenduren en beschikbare kanalen, de liberaliseringstendenzen en de nood aan professionalisering van de audiovisuele sector, won het discours van de creatie van een onafhankelijke productiesector en programma-industrie aan belang. Dit niet in het minst vanuit de Europese Unie zelf. In het kielzog van pioniers als Studio Amusement, Endemol en Woestijnvis groeide het aantal productiehuisen in Vlaanderen gestaag. En hoewel de sector bijzonder afhankelijk blijft van de economische toestand van de televisieomroepen, hebben enkele spelers – Woestijnvis, Eyeworks (voormalige Televisiefabriek en MMG), Kanakna – een bijzonder sterke positie weten te handhaven,

onder meer door zich in de exploitatie van format-rechten ook te profileren ten aanzien van het buitenland.

Met het openbreken van het radiomonopolie van de openbare omroep in 2001, ontstonden in Vlaanderen 4FM en Q-Music (VMMa) als eerste landelijke commerciële radio's. Later werd ook 4FM eigendom van de VMMa-groep. In beide landsdelen waren eerder al enkele regionale commerciële omroepen (Bel RTL, NRJ, Contact,...) populair. Zij bereikten vanuit een netwerk van lokale signalen en een sterk signaal in grote steden, grote delen van de beide landsdelen.

Met betrekking tot de regionale televisieomroepen zien we een andere ontwikkeling in de Vlaamse en Franstalige gemeenschap. In Wallonië ontstonden deze initiatieven al in de jaren 1970, vaak met de steun van de overheid. In 1985 werden ze bij decreet geïnstitutionaliseerd als "TVLC" (Télévisions locales et communautaires). In 1987 werden hen bij decreet concrete doelstellingen opgelegd, waarbij de nadruk lag op het informatieve. In 1991 werden in een aanvullend decreet onder andere de erkenningsvoorwaarden en mogelijkheden tot subsidiëring geregeld. In Vlaanderen werd regionale televisie mogelijk gemaakt in het kabeldecreet van 1987. De overheid kwam echter niet over de brug met financiële middelen en er werd getwijfeld aan de commerciële haalbaarheid van de regionale stations. Er was dan ook maar één station dat een erkenning aanvroeg en met uitzendingen begon, met name AVS (Gent-Eeklo).

Via twee nieuwe decreten in 1991 werd het wettelijke kader verfijnd, onder andere op het vlak van financiering en mogelijkheden tot het uitzenden van reclame. In 1993 en 1994 werd in vrijwel alle zendgebieden van start gegaan met uitzendingen. Toen in 1995 het decreet nogmaals werd aangepast, waardoor aangrenzende zendgebieden konden samensmelten, werd ook de laatste blinde vlek (Mechelen) voorzien van regionale televisie. Aan Vlaamse zijde vinden we, anno 2008: ATV (Antwerpen, www.atv.be), AVS (Oost-Vlaanderen, www.av.be), Focus-tv (West-Vlaanderen, www.focustv.be), Ring-tv (Vlaams Brabant, www.ringtv.be) ROB TV (Vlaams Brabant, www.rob.tv.be), RTV (Antwerpen, www.rtv.be), TV Brussel (Brussels Hoofdstedelijk Gewest, www.tvbrussel.be), TVL (Limburg, www.tvl.be), TV Oost (Oost-Vlaanderen, www.tvooost.be), WTV (West-Vlaanderen, www.wtv.be). De regionale zenders in Franstalig België zijn: Antenne Centre (Henegouwen, www.antenne-centre.be), Canal C (Namen, www.canalc.be), Canal Zoom (Namen/Waals-Brabant, www.canalzoom.com), MATélé (Luxemburg, www.matele.be), No Télé (Henegouwen, www.notele.be), RTC (Luik, www.rtc.be), Télé MB (Henegouwen, www.telemb.be), TéléSambre (Henegouwen, www.telesambre.be), Télévesdre (Luik, www.televesdre.be), Télé Bruxelles (Brussels Hoofdstedelijk Gewest, www.telebruxelles.be), TV Lux (Luxemburg, www.tvlux.be), TV COM (Waals Brabant, www.tvcom.be), Vidéoscope (Namen).

Ten dele door de convergentie van media, telecommunicatie en internet, maar ook door de vaak aanhoudende structurele tekorten en het specifieke karakter van het audiovisuele product, hebben zich in de mediasector steeds concentratietendenzen voltrokken. Ook de Belgische audiovisuele markt bleek hier niet ongevoelig voor. Het gevolg ervan is een verstrengeling tussen omroepen, productiehuisen en geschreven pers, samen met het ontstaan van een reeks dominante mediagroepen (de basis daarvan werd reeds gelegd bij de oprichting van VTM, waar de grote persgroepen Persgroep en Roularta aandeelhouder werden) op de Belgi-

sche markt, voornamelijk vanuit de geschreven pers: De Persgroep, Con centra, Roularta, Corelio (opvolger van de VUM) en Sanoma. Ondanks de aanwezigheid van buitenlandse, internationale spelers op de Belgische markt, blijven de Belgische ondernemingen een relatief sterke positie behouden. Voor Vlaanderen geldt dit zeker. De Vlaamse omroepen genieten anno 2008 een bijzonder sterk markt-aandeel. Ook de openbare omroepen blijven, ondanks voortdurende druk vanuit commerciële en politieke hoek en door de toenemende inmenging van Europa als waakhond voor het naleven van de audiovisuele regelgeving, een sterk marktaandeel (rond de 30 %) behouden.

Digitale ontwikkelingen en de toenemende impact van het internet op de distributie van audiovisuele media hebben ook het belang van een reeks nieuwe spelers sterk verhoogd. Aanbieders en distributiepartners, netwerkbeheerders, kabelexploitanten e.d.m. verkrijgen een rol als contentaggregator en distributor van content. In België voeren nagenoeg uitsluitend Belgacom en Telenet de strijd om de digitale en *high definition*-kijkers (www.prime.be, www.11.be, www.belgacomtv.be). Ook het belang van facilitaire bedrijven die instaan voor opname en distributie moet worden onderkend. Pioniers als Alfacam verzorgen naast opname en distributie van HD-inhoud ook eigen uitzendingen en kanalen, die pan-Europees worden aangeboden (EXQI: www.cultuurzender.be). Digitale ontwikkelingen en nieuwe toepassingen leiden tot cross-medialiteit en hybridisering van zowel het media-aanbod, -beleving als de -consumptie. Het voortdurend wisselende medialandschap laat ook sporen na in het beleid. Dit uit zich onder meer in een convergentie van een audiovisueel mediabeleid met beleidsdomeinen als onderwijs, innovatie, economie en informatiesamenleving. Om te anticiperen op die ontwikkelingen werd op Europees vlak de richtlijn Televisie Zonder Grenzen omgevormd tot de Audiovisuele Diensten-richtlijn, wat zich op zijn beurt uit in de omzetting van de mediadecreten in Vlaanderen.

Het decreet “houdende de oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaamse Regulator voor de Media en houdende wijziging van sommige bepalingen van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie” gaf in 2005 aanleiding tot de oprichting van de Vlaamse Regulator voor de Media (VRM) (www.vlaamseregulatormedia.be). De regulator ziet toe op de naleving van de omroepdecreten en de beheersovereenkomst met de openbare omroep. VRM vervangt de tot dan toe bevoegde organen voor mediacontrole: het Vlaams Commissariaat voor de Media, dat bevoegd was voor de naleving van de regelgeving en het toekennen van vergunningen; de Vlaamse Geschillenraad voor Radio en Televisie, dat toezag op de journalistieke deontologie en onpartijdigheid en ten slotte de Vlaamse Kijk- en Luisterraad, die zich toelegde op de bescherming van minderjarigen door controle van pornografie en geweld op televisie.

Aan Franstalige zijde werd de Conseil Supérieur de l’Audiovisuel (www.csa.be) opgericht. Zij is eveneens belast met de controle op de naleving van de mediaregelgeving. De CSA bestaat uit twee “collèges”. Het “collège d’avis” is belast met het informeren en beantwoorden van vragen over het audiovisuele beleid. Het “Collège d’autorisation et de controle” staat in voor toekennen van vergunningen, controle en het uitvaardigen van sancties. In Duitstalig België is de Medienrat der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens (www.medienrat.be) opgericht.

be) werkzaam (voor de bronnen van die instellingen zie het hoofdstuk over de gewesten en gemeenschappen).

3. Archieven

Uit het werk van Greta Boon (zie bibliografie) vernemen we dat de archieven van het Ministerie van Buitenlandse zaken en van het gewezen Ministerie van Koloniën van belang zijn voor het omroepbeleid in de kolonie en de omroep tijdens de oorlogsperiode. Met betrekking tot de oorlogsperiode dient het belang onderstreept van het archief van het Auditoraat-generaal en het archief van het SOMA. In het geïnventariseerde bestand INBEL treft men de teksten aan van radio-uitzendingen van Radio Belgique (november 1940 - juli 1945), Radio België (november 1940 - juni 1945), de Radiodiffusion Nationale Belge (februari 1943 - september 1944), de Belgische Nationale Radio-omroep (februari 1943 - januari 1945), de Radiodiffusion Nationale Belge New York (november 1943 - augustus 1944), Radio Léopoldville (februari 1941 - december 1944) en Radio Congo Belge (juli 1942 - november 1943). Het bestand bevat eveneens de informatiebulletins die door monitoring werden opgevangen. Deze betreffen onder meer Radio Brussel (oktober 1940 - augustus 1943) en Radio-Bruxelles (februari 1941 - november 1943). Het SOMA beschikt tevens over de notulen van de Raad van Beheer van de BNRO-RNB voor 1942-1944. Ook de processen-verbaal van de Direction du secrétariat de l'Institut zijn in hun bezit voor de jaren 1938-1940 en 1944-1946. Bij de opzoekingen in het omroeparchief dient men rekening te houden met de nogal arbitraire splitsing per taalrol van 1975-1976.

3.1. *Het VRT-archief*

Tot 2007 fungeerden de drie archieven van de VRT op een individuele basis met een eigen beleid en administratie. De oudste archiefdienst in huis is het documentarchief dat kort na de oprichting van het NIR opgericht werd en onder de Algemene diensten fungeerde. De oudste documenten dateren van 1930. Op 1 maart 2007 ging de afdeling Documentatie en Archieven (D&A) van start. Ze maakt deel uit van de directie "operationele afdelingen" en verenigt alle bestaande archieven: de geluidsarchieven, het beeldarchief, de documentatiedienst en de digitaliseringprojecten met uitzondering van het documentarchief. Dit archief wordt als bedrijfsarchief aanzien en als centraal archiefdepot omschreven en ressorteert onder de HR-koepel.

De doelstelling van het documentarchief is ervoor te zorgen dat de documenten op een goede, geordende en toegankelijke manier worden bewaard. Het archief bestaat uit statisch en semi-statisch archief en bevindt zich in het Amerikaans theater te Brussel. De omvang wordt geschat op 3,8 km. Het archief herbergt materiaal dat zowel ambtelijk als creatief van aard is. De hedendaagse digitale *workflow* brengt echter met zich dat bepaalde stukken bij de verschillende diensten bewaard worden en hierdoor minder toegankelijk worden naar de toekomst toe.

Het ontsluiten van de documenten is een prioritaire opdracht. De databank die in eigen beheer ontwikkeld werd, is alleen toegankelijk voor interne medewer-

kers en bezoekers. Externe bezoekers richten hun vraag aan de dienstverantwoordelijke die hen verder kan begeleiden in hun zoekactie. Eventuele inzage in de beleidsnota's of het raadplegen van het archief van de Raad van Beheer is slechts mogelijk mits goedkeuring van de gedelegeerd bestuurder.

De rechtsvoorgangers NIR, BRT en RTB hebben een aanzienlijk aantal documenten uit de periode 1954-1967 overgedragen aan het Algemeen Rijksarchief (ARA) te Brussel. Hieronder ook het archief van pater Leopold OCD (R. Vandepitte, 1893-1970), vrijgestelde van de Katholieke Radioactie en verantwoordelijke voor de KVRO. Dit fonds bevat jaarboeken, programmabladen, knipsels met betrekking tot de vooroorlogse omroepverenigingen. Regelmatig werden microfilms overgedragen aan het Rijksarchief. Inhoudelijk gaat het om journaalbundels, regieverslagen en interne nieuwsbrief met krantenknipsels. Eind 2008 is het Algemeen Rijksarchief te Brussel gestart met het inventariseren van documenten die gedeponereerd werden tussen 1955 en 1967 uit VRT-archief en rechtsvoorgangers. De publicatie van die inventaris (door J. Derwael) is voorzien voor 2010.

Het archief is als volgt ingedeeld:

Organisatie: Algemeen

- Instellingen buiten de VRT (onder meer internationale instellingen, openbare besturen, RTBF, BRF, ...)
- Algemene organisatie van de VRT – Beheersorganen en hogere leiding
- Wetten, KB's, decreten
- Raad van Bestuur en Vaste Commissie / Raad van Bestuur
- Coördinatiecollege BRTN-RTBF
- Commissies opgericht door de Algemene Raad en Vaste Commissie (BRT-RTB)
- Vaste Commissie voor Overleg
- Coördinatiecollege (BRT-RTB)
- Cultureel College (College van de Culturele administrateur-directeurs-generaal) (BRT-RTB)
- Administrateur-generaal – Directeurs-generaal
- Algemene organisatie van de VRT – Controle en toezichtorganen, Commissies

Structuur

- Kader – Organisatie; Organogram; Diensten administrateur-generaals; Directie algemene diensten; Bestuursdirectie informatie; Directie instructieve omroep; Radio; Televisie; Technische diensten

Personeel

- Statuten en reglementen; Maatregelen betreffende bijzondere toestanden; Beheer van het personeel; Gewezen personeelsleden; Losse medewerkers

Programma's

- Algemeen beleid
- Zendschema's (Interpenetratie en samenwerking tussen de onderscheiden groepen van uitzendingen; Kwaliteit der uitzendingen; Na te leven regelen
 - Beroepsdeontologie; Evenwicht – politiek, filosofisch, tussen onderwijs-

- vormen, enz.; Culturele autonomie; Balansen, verslagen over de culturele bedrijvigheid; Culturele decentralisatie (Brabant); Inhoud der uitzendingen)
- Voorbereiding – uitwerking – uitvoering – controle der uitzendingen – gebruik (Bronnen; Uitzendingmateriaal niet-technisch; Voorbereiding der uitzendingen; Uitvoering der uitzendingen; Beluistering der uitzendingen – Keuring van programma's; Kostprijs der uitzendingen; Gebruik der uitzendingen)
- Herkomst – Onderscheid onder de uitzendingen, volgens de herkomst (Algemeenheden; BRT- producties; Relais)
- Programmaoffertes
- Coproductie en cofinanciering
- Public relations in verband met de uitzendingen (Publicaties; Betrekkingen met de pers en diverse andere instellingen; Betrekkingen met luisteraars en kijkers; Openbare uitzendingen; Uitzendingen of uitvoeringen buitenshuis, georganiseerd door NIR/BRT en/of derden; Wedstrijden; Deelneming Congressen, studiedagen)
- Betrekkingen met diverse instellingen in verband met de uitzendingwerkzaamheden
- Scripts van allerlei programma's

Techniek

- Zenderpark
- Investeringsbeleid, studio-uitrusting
- Gebouwenpatrimonium
- ITC

Administratie

- Juridische kwesties; Auteurs- en aanverwante rechten; Verzekeringen; Fiscale zaken; Processen – Betwiste zaken; Vertegenwoordiging van het NIR in rechten
- Financiën (Algemeen; Begrotingen; Ontvangsten; Uitgaven; Thesaurie; Fonds; Goederen en inventaris; Investerings)
- Boekhouding
- Aankopen
- Algemene diensten
- Bedrijvigheid van de dienst personeelsaangelegenheden
- Sociale dienst

Andere archiefstukken

- Met betrekking tot de vooroorlogse periode: luisterspelen. Het archief beschikt ook over dossiers m.b.t. de informatieve uitzendingen en de technische diensten.
- Met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog
- Tot slot vermelden we ook nog de eerder genoemde journaals radio en televisie alsook de regieverslagen op microfilm.

Specifiek over de sportarchieven van de openbare omroep, zie:

VANDAELE (D.). De "Sportarchieven" van de openbare omroep van NIR tot VRT, in *ABB*, 2008, nrs. 1-4, p. 53-61.

3.2. *Het RTBF-archief*

De RTBF voert een actieve politiek van neerlegging in het Rijksarchief. Het centrale RTBF-archief bewaart de stukken hoogstens gedurende een drietal jaren waarna ze naar het Rijksarchief worden doorgestuurd, behalve wanneer uitdrukkelijk een langere bewaringstermijn wordt voorzien. Uit gebrek aan plaats is het archief van de RTBF echter vrij beperkt. Archiefstukken worden in de meeste gevallen maximum vijftien jaar bewaard. Behoudens zijn relatief recente bronnenreeksen bewaart het centrale RTBF-archief wel een beperkt aantal permanent aanwezige series. Deze zijn doorgaans afkomstig van de hoogste hiërarchische diensten. Uit het centrale RTBF-archief, dat zowel stukken van ambtelijke als van creatieve oorsprong herbergt, komen slechts de geïnventariseerde gedeelten voor raadpleging in aanmerking. Verwijzen we tevens naar de archieven die de diensten zelf bewaren. Ook hier geldt immers de regel dat de diensten archief afstoten naar eigen inzicht. Sommige diensten zijn daar zelfs nooit toe overgegaan. Het archief van de Raad van Beheer wordt bijvoorbeeld integraal op de dienst bewaard. De regionale diensten bewaren zelf hun archief. De neerleggingen geschieden op eigen initiatief. Zij lopen niet over het centrale RTBF-archief, doch zij worden rechtstreeks naar het Rijksarchief in de provincies gericht. Vermelden we hier ook de publicaties van de studiedienst die, gezien hun beperkte verspreiding, praktisch enkel bij deze dienst kunnen worden geraadpleegd: jaarlijkse publicatie van het *Rapport d'activités*, het officiële jaarverslag van de Franstalige omroep. Deze jaarverslagen waren achtereenvolgens getiteld: *Rapport annuel de l'INR*, *Rapport annuel de la Radiodiffusion-Télévision Belge* en *Rapport d'activités de la RTB, émissions françaises*. Sinds 1962 worden er met een zeer onregelmatige periodiciteit "abstracts" gepubliceerd van wetenschappelijke werken met betrekking tot een bepaald onderwerp. Een lijst van de studies door het RTB-studiebureau in de jaren 1955-1970 uitgevoerd, treft men aan in:

THOVERON (G.). *Radio et télévision dans la vie quotidienne*. Brussel, 1971, p. 853-857.

De documentatiedienst voor journalisten, een soort actualiteitsbibliotheek, wordt slechts in beperkte mate voor bezoekers opengesteld. Kerncijfers, historische informatie, jaarverslagen, activiteitenrapporten, beleids- en andere regelgevende documenten kunnen worden teruggevonden op het webportaal van de RTBF.

3.3. *Het BRF-archief*

De BRF verzorgt sinds 1945 radio-uitzendingen en sinds 1993 gemeenschaps-televisie. Al wat van voor 1977 dateert (oprichting autonome BRF), kwam terecht bij het BRT/RTBF-archief. In 2005 heeft het VRT-documentarchief de BRF-regie-verslagen overgedragen aan het BRF-archief. Op een niet-systematische manier werd een collectie eigen nieuwsberichten aangelegd die, wat de jaren voor 1979 betreft, verhuisde naar het Rijksarchief. Sinds 1979 wordt de collectie te Eupen zelf bewaard.

3.4. *Het archief van de omroepverenigingen*

Van de vooroorlogse archieven van de zendgemachtigde verenigingen blijkt weinig bewaard. De reconstructie van de toenmalige programma's is dan ook zo goed als onmogelijk. Het archief van de SAROV zou in 1940 door de Duitse bezetter zijn leeggehaald. Van de KVRO blijkt daarentegen een belangrijk deel te berusten in het VRT-archief dat nu berust bij het ARA en dit onder de hoofding "archief pater Leopold OCD". Bepaalde onderdelen van dit archief schijnen door te lopen tot 1947 (zie ook de archieven van betrokkene in KADOC). Voor de reconstructie van deze periode zal men zich alleszins hoofdzakelijk moeten steunen op de publicaties van deze verenigingen. Ook de talloze vooroorlogse radiobladen vormen een belangrijke informatiebron (zie hieronder). Wat de periode na de Tweede Wereldoorlog betreft, kan worden gesteld dat de teksten van de diverse "tribunes" frequent in het omroeparchief kunnen worden teruggevonden omdat de uitzendingen onder de bevoegdheid vielen van de omroep. Bepaalde verenigingen gingen over tot publicatie van deze teksten (zie hieronder). Het KTRC legde archief neer in KADOC en met betrekking tot SAROV kan men terecht bij AMSAB-1SG. Zoals vermeld werd dit systeem van gastprogramma's voor de BRT/VRT in 1981 grondig gewijzigd. De derden die sindsdien de gastprogramma's verzorgen, houden er een zeer verschillende politiek met betrekking tot archivering en mogelijke consultatie op na. Sommigen hebben een uitgebreid archief van regieverlagen, uitgetikte teksten van uitzendingen, enz. Anderen bewaren zeer weinig of laten dit niet consulteren.

3.5. *De privaatrechtelijke zenders*

De commerciële omroepen beschikken niet over een centraal archief dat vrij raadpleegbaar is. De persdienst van VTM beschikt wel over een goed ontsloten persknipseldienst die uitzonderlijk ook door externen kan geraadpleegd worden. Informatie omtrent de diverse omroepen is terug te vinden op de respectieve websites.

4. Publicaties

4.1. *VRT*

Jaarverslag. Brussel, 1931-.

Beheersovereenkomst. Brussel, 1997-.

Addendum beheersovereenkomst (2007-2011) inzake het openbare omroepdomein Cultuur. Brussel, 2007.

De Radioweek, officieel orgaan en programmablad van de BNRO. Brussel, 1945-1963. Met de invoering van de televisie verandert de titel in: *De Radio en TV week*. NIR. *Programmabrochures*. Brussel, 1947-1964.

Reeks brochures die de uitgewerkte tekst bevatten van een aantal radio- en televisieprogramma's die "te belangrijk zijn om vergeten te worden".

Een Belgisch oorlogsinitiatief. Belgische Nationale Radio-omroep. Londen, 1944.

NIR, een blik achter de schermen. Brussel, 1952.

Bevat als bijvoegsel het jaarverslag met betrekking tot 1951.

Overzicht en beschouwingen over de Vlaamse uitzendingen in de loop van het radiojaar juli 1955 - juli 1956, en een korte verklaring over de samenwerking tussen klankradio en beeldradio. Brussel, z.j., 2 dln.

LHOEST (H.). *TV 25. Catalogus van de tentoonstelling "25 jaar TV"*. Brussel, 1978.

Beide voormelde bijdragen bevatten belangrijke informatie over de start van de televisie.

Belgische Radio en Televisie. Handboek. Brussel, 1979.

Vulgariserende bijdrage met betrekking tot de structuur van de BRT.

BOON (G.). *De omroep. Radio en televisie in Nederlandstalig België.* Brussel, 1984.

Via het webportaal www.vrt.be kunnen diverse documenten geraadpleegd worden. Ook biedt de website organisatorische, inhoudelijke, programmatorische en historische informatie over de omroep. Via het portaal kunnen de diverse websites van de netten worden geraadpleegd (www.een.be, www.canvas.be, www.ketnet.be).

4.2. RTBF

Bilan financier et compte de résultats. Brussel, 1998-.

Contrat de gestion. Brussel, 1998-.

Rapport d'activités. Brussel, 1931-.

Micro-Magazine, organe officiel de la radio-diffusion belge. Brussel, 1945-1963.

Programmablad.

INR. Brochures de programmes, série française. Brussel, 1936-1948.

Bevat de uitgeschreven teksten van een aantal artistieke programma's.

Le Journal de l'INR. Brussel, 1935-?.

Uitgebreid programmablad.

Le Point d'interrogation. Brussel, 1969.

Personeelsblad.

Etudes de Radio-Télévision. Brussel, 1961-.

Dit tijdschrift bevat internationaal gerichte bijdragen, evenals artikelen van medewerkers van de RTB waarin het standpunt van de omroep wordt toegelicht.

Un effort de guerre belge. La Radiodiffusion Nationale Belge. Londen, 1944.

INR, la radio cette inconnue. Brussel, 1952.

Bevat als bijvoegsel het jaarverslag met betrekking tot 1951.

Ici l'INR (Hier het NIR). Brussel, 1953.

Evolution de la radiodiffusion. Brussel, 1964.

RTB. Ses structures, son fonctionnement, son rôle, ses moyens. Brussel, 1973.

Verbeterde versie van:

Informations sur la RTB: son organisation, ses programmes, ses relations avec le public. Brussel, 1968.

En Belgique le journal parlé a 20 ans. Brussel, 1946.

VAN HAEGENDOREN (P.), MIGNON (J.). *1923-1973: La radio belge a 50 ans.* Brussel, 1973.

Beide voormelde titels werden eveneens door de BRT gepubliceerd doch hun verspreiding is uiterst beperkt.

Historique de la radio et de la télévision en Belgique. Brussel, 1980.

Via het webportaal www.rtbf.be kunnen diverse documenten geraadpleegd worden. Ook biedt de website organisatorische, inhoudelijke, programmatorische en historische informatie over de omroep. Vanuit de portaal-sites kunnen de sites van diverse netten worden geraadpleegd (www.la1.be; www.ladeux.be, www.rtbf-sat.be, www.latrois.be; www.arte-tv.com).

4.3. BRF

Op de website van de *Belgischer Rundfunk* (BRF, www.brf.be), zijn jaarverslagen en documenten terug te vinden, alsook historische, programmatorische, organisatorische en inhoudelijke informatie omtrent de BRF.

4.4. De omroepverenigingen

De hierna vermelde titels zijn hoofdzakelijk in het VRT-archief terug te vinden. Voor de vooroorlogse periode signaleren we:

SOLIDRA, bimensuel de la Société libérale de radiodiffusion. Brussel, 1933-?.

LIBRADO, maandblad voor de liberale radio-omroep. Antwerpen, 1949-.

Servir, revue périodique (de Radio Catholique). Leuven, 1932.

Radio-programmes, organe hebdomadaire de Radio Catholique Belge. Brussel, 1939-?.

Radio Catholique Belge, courrier périodique. Brussel, 1946-1951.

Hoewel dit het naoorlogse blad is van de katholieke gastprogramma's, blijkt het tot 1951 toch te gebruiken voor de vooroorlogse periode. In de jaren 1952-1965 wordt dit blad gepubliceerd onder de titel:

Radio Télévision Catholique Belge.

SAROV, maandblad van den socialistischen arbeidersomroep voor Vlaanderen. Gent, 1930-1931.

De radiobode, officieel weekblad van de SAROV. Gent, 1931-1939.

De Vlaamse Radiogids. Brussel, 1929-1939.

Tijdschrift van de Katholieke Vlaamse Radio Omroep (KVRO).

VLANARA, Jaarboek. Antwerpen, 1935.

VLANARA mededelingenblad. Antwerpen, 1934-1935.

Vermelden we ook twee belangrijke brochures door R. Vandepitte (alias pater Leopold) gepubliceerd:

Vlaamsch-katholieke belangen in het aetherruim. Maldegem, 1928.

Radio-toestanden in België. Kortrijk, 1932.

Na de Tweede Wereldoorlog geschiedde de publicatie van de teksten van uitzendingen van katholieke zijde in:

Radiolezingen van het Katholiek Televisie- en Radiocentrum. Brussel, 1966.

Radio Catholique Belge, courrier périodique. Brussel, 1946-1951.

Radio Télévision Catholique Belge. Brussel, 1951-1965. Aan vrijzinnige kant worden de teksten van de radioprogramma's opgenomen in:

De Vrije micro. Antwerpen, 1963-.

Sommige van de radio- en televisieteksten verschijnen ook in *Het Vrije Woord* evenals in de Franstalige tegenhanger *La Pensée et les Hommes*.

Voor de teksten van de uitzendingen van andere omroepverenigingen dient men zich te wenden tot de desbetreffende pers. Syndicale tribunes vindt men bijvoorbeeld terug in de ledenbladen, politieke tribunes in de partijbladen, enz.

4.5. *De privaatrechtelijke zenders*

De jaarverslagen van commerciële omroepen zijn ter inzage bij de Nationale Bank. Op de websites van de omroepen kunnen in de meeste gevallen jaarverslagen, beknopte historische feiten, kerncijfers en anekdotische gegevens worden teruggevonden, alsook de programma's en zendschema's. Ook de diverse regionale zenders hebben een eigen webstek weliswaar met beperktere informatie. Ook de koepelverenigingen produceren jaarrapporten en publiceren cijfergegevens.

4.6. *De radiobladen voor 1940*

Omdat de toestand op het vlak van bewaring en raadpleging van archieven niet rooskleurig is, kan men voor de reconstructie van de vooroorlogse periode niet aan de radiobladen voorbijgaan. Dit geldt zeker voor de jaren voor 1930. De meeste van deze bladen steunen direct of indirect een privé-zender. Zij bieden uitgebreide programmaoverzichten doch zij geven ook commentaar bij de ontwikkelingen binnen de privé-zenders evenals bij de "radiostrijd" en de NIR-INR. Ook zijn er nog de archieven van enkele regionale privaatrechtelijke zenders voor 1940. Het archief van Radio Vlaanderen bijvoorbeeld is terug te vinden bij AMSAB-ISG.

Radio revue mensuelle de TSF. Brussel, 1914.

Verschaft informatie over de allereerste radio-uitzendingen vanuit het paleis van Laken.

La Radiophonie pour tous, revue trimestrielle illustrée. Brussel, 1923-1926.

Bevat de gedetailleerde programmalijsten van Radio Belgique.

Radio, algemeen maandschrift voor draadloze telegrafie en telefonie. Gent, 1923-1937.

Verschaft inlichtingen over algemene programma's evenals over de gast- en andere uitzendingen. Radio was het eerste Vlaamse radiotijdschrift. Hoewel eerder bedoeld als technisch blad, is het een rijke bron m.b.t. de ontwikkeling van het Belgisch omroepwezen in het begin van de jaren twintig.

Radio belge, organe hebdomadaire d'information et de vulgarisation théorique et pratique. Brussel, 1924-1925.

Radio-Science, revue mensuelle des actualités radiotélégraphiques et -téléphoniques. Organe officiel de l'Union Radioclub de Belgique. Brussel, 1924-1937.

Later onder de naam *Revue mensuelle scientifique, technique, industrielle et commerciale de radio-électricité*.

Bevat ook een sectie "revue de presse" waarin boeken, brochures en tijdschriften allerhande met betrekking tot de radio-omroep opgenomen en besproken worden.

Radiopost, radioweekblad voor het Vlaamse land, gemaakt door Radio Belgique. Brussel, 1926-?.

Bulletin des émissions de radiophonie scolaire, organismes sous les auspices de l'INR. Brussel, 1930-1940.

Bevat naast de programmatie telkens een korte inhoud van de uitgezonden programma's.

La Radio, organe hebdomadaire de vulgarisation radiophonique. Organe officiel de l'association des sans-filistes belges. Brussel, 1931-1939.

Vormt een zeer belangrijke informatiebron die, naast de NIR/INR en gastprogramma's, alle in België te capteren programma's weergeeft. Bevat eveneens *Radio Schaerbeek Bruxelles. Bulletin hebdomadaire du poste des vedettes*, het blad van de oudste privé-zender van België.

La Radiodiffusion liégeoise. Journal hebdomadaire de TSF. Luik, 1932.

Blad van de Luikse privé-zenders.

Radio. Vulgarisation amateurisme technique. Gent, 1938-1939.

5. Organisaties en verenigingen

Naast de organen die al werden genoemd in het historisch overzicht, vermelden we ook het BIPT (www.bipt.be), het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie: federaal orgaan belast met onder meer de regeling van radiocommunicatie (zie het hoofdstuk over de parastatalen van de FOD Mobiliteit).

Op Vlaams niveau vermelden we:

VLAAMSE VERENIGING VAN BEROEPSJOURNALISTEN (www.agjpb.be/vvj)

INSTITUUT VOOR BEELDENDE, AUDIOVISUELE EN MEDIKUNSTEN IN VLAANDEREN; sectoraal steunpunt (www.bamart.be)

SECTORRAAD MEDIA (onderdeel van de Strategische adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media); verstrekt adviezen en voorontwerp in kader van mediaregelgeving (<http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/index.shtml>)

FONDS PASCAL DECROOS VOOR BIJZONDERE JOURNALISTIEK (www.fondspascaldecroos.be)

JEP: JURY VOOR ETHISCHE PRAKTIJKEN INZAKE RECLAME (www.jep.be)

MEDIADESK VLAANDEREN: Vlaams agentschap van het MEDIA-programma van de Europese Commissie (www.media-deskvlaanderen.be)

STEUNPUNT VLAAMSE SCENARISTEN (www.scenaristengilde.be)

VLAAMSE FILMPRODUCENTEN BOND; steunpunt voor Vlaamse filmproducenten (www.vfpb.be)

VOTP: steunpunt voor de Vlaamse Onafhankelijke Televisieproducenten (www.votp.be)

Aan Franstalige zijde onderscheiden we:

ASSOCIATION DES JOURNALISTES PROFESSIONNELS; Waalse journalistenvereniging (www.agjpb.be/ajp)

CINÉACTEURS; dienst voor promotie van acteurs en actrices in Franse Gemeenschap (www.cineacteurs.be)

CINEMA WALLONIE; vereniging van onafhankelijke professionals in film- en audiovisuele sector in Wallonië (www.cinemawallonie.be)

MÉDIABASE; verzameling professionals, vakverenigingen en koepelorganisaties voor audiovisuele sector in Wallonië (www.mediabase.be)

UNION DES PRODUCTEURS DE FILMS FRANCOPHONES; vereniging voor onafhankelijke filmproducenten in de Franse Gemeenschap (www.upff.be)

MEDIA DESK DE LA COMMUNAUTÉ FRANÇAISE DE BELGIQUE; agentschap van de Franse Gemeenschap van het MEDIA-programma van de Europese Commissie (www2.cfwb.be/mediadesk).

De jaarverslagen, statuten, nieuwsbrieven en beheersovereenkomsten afkomstig van de diverse verenigingen en koepelorganisaties zijn terug te vinden op de respectieve websites.

